

DEYİMLER

Bir olayı, bir durumu, bir kavramı daha etkileyici anlatmak için en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan ve çoğu zaman gerçek anlamdan uzaklaşıp kendine özgü anlam kazanan kelime gruplarına deyim denir.

Örnek

sırt: Boyundan bele kadarki bölüm

yer: Bir şeyin kapladığı boşluk, mekan.

gelmek: ulaşmak, varmak.

» Sırtı yere gelmemek: Güçlü olmak, sarsılmamak,

Deyimlerin Özellikleri

1. Deyimler kalıplaşmış sözcüklerdir. Deyimlerde bulunan sözcüklerin yerine eş anlamlıları bile getirilemez. Sözcüklerin yerleri değiştirilemez. Bu şekilde bir kullanım anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek

» Sürahiden boşalırcasına yağmak (Yanlış)

» Bardaktan boşalırcasına yağmak (Doğru)

2. Deyimler şahsa ve zamana göre çekimlenebilir.

» Ödevimi yapınca öğretmenın gözüne girdim. (Ben)

» Ödevimizi yapınca öğretmenın gözüne girdik. (Biz)

3. Deyimler genellikle mecaz anlamlıdır.

» “Kök söktürmek” deyimini “bir bitkinin kökünü çıkarttırmak” değil, “güçlük çıkarmak, uğraştırmak” anlamındadır.

4. Bazı deyimlerin gerçek anlamları da vardır.

» Sır saklamak: Sırrı açıklamamak

» El sürmemek: Değmemek, dokunmamak

5. Deyimler bir kavramı ya da bir durumu anlatmak için kullanılır. Ders verme amacı taşımaz.

» “Burun kıvrırmak” deyimini, beğenmeyip küçümsemek anlamını içermektedir. Herhangi bir ders verme amacı taşımamaktadır.

6. Deyimler sözcük grubu ya da cümle şeklinde bulunabilir.

» Ağzı kulaklarına varmak (sözcük grubu)

» İğne atsan yere düşmez (cümle)

DEYİMLER ALIŞTIRMA

Aşağıdaki cümlelerde yer alan deyimleri bularak altlarını çiziniz.

1. Hırsızların geldiğini duyunca yüreği ağzına geldi.
2. Bu şarkı dilime dolandı kaldı.
3. Dört gözle arkadaşının gelmesini bekliyordu.
4. Çocuklar susmayınca tepesi attı.
5. Buradan taşındığından beri burnu büyüdü.
6. El ele verip bütün işleri hallettiler.
7. Hatice Hanım misafirlerini el üstünde tutuyor.
8. Gözüm üstünde olacak bundan sonra.
9. Damarına basmak için bu sözleri söyledi.
10. Elindeki kitaba şöyle bir göz attı.
11. Bu işi elinden kaçırmamalısın.
12. Vitrindeki bisiklette gözü kaldı.
13. Beşiktaş formasını dünyalara değişmez.
14. Bu gördükleri kafasını karıştırmıştı.
15. Acısını çıkarmıştı kendisine yapılan kötülüğün.
16. Aklına yatan konularda soru sormadı.
17. Topladığı incirleri tadına vararak yedi.
18. Arkadaşı hakkında sürekli atıp tutuyordu.
19. Boş bulunarak olmadık sorunlar yaşadı.
20. Memleketi gözünde tutuyordu.
21. Okuduğu kitabı anlatırken göklere çıkarıyordu.
22. Kardeşi doğunca pabucu dama atıldı.

DEYİMLER ETKİNLİK

Aşağıdaki deyimleri açıklamalarıyla eşleştiriniz.

- 1- Meydan okumak:
- 2- Modası geçmek:
- 3- Saman altından su yürütmek:
- 4- Ağzı kulaklarına varmak:
- 5- Hasret çekmek
- 6- Su yüzüne çıkmak
- 7- Akli çıkmak
- 8- Gözünde tutmek

- ☐ Çok korkmak
- ☐ Korkmadığını ve çekinmediğini açıkça bildirmek
- ☐ Çok özlemek
- ☐ Belli etmeden gizli işler çevirmek
- ☐ Özlem duymak
- ☐ Önemini yitirmek
- ☐ Belli olmak, ortaya çıkmak
- ☐ Çok sevinmek

Aşağıdaki deyimlerin anlamını bularak bir cümle içerisinde kullanınız.

Sinek avlamak

Anlamı:

Cümle:

.....

Kafa yormak

Anlamı:

Cümle:

.....

Ziyan etmek

Anlamı:

Cümle:

.....

ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

Aşağıdakilerden hangisi deyimlerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Deyimi oluşturan sözcüklerin yeri değiştirilemez.
- B) Deyimler, öğüt vermek için kullanılır.
- C) Deyimlerde bulunan sözcüklerin yerine eş anlamlısı kullanılamaz.
- D) Deyimler kalıplaşmış sözlerdir.

“Su” sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim içinde kullanılmıştır?

- A) Bir bardak su verir misin kızım?
- B) Elindeki oyuncuğu suya düşürdü.
- C) Yemekleri görünce ağzının suyu aktı.
- D) Pencereden su dökmek yasak burada.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim açıklaması yanlış verilmiştir?

- A) Elden ayaktan düşünce kimse onu aramadı, (kendi işini göremez hâle gelmek)
- B) Bu işlerde kimse eline su dökemez, (bir konuda herkesten üstün olmak)
- C) Bıraksalar kızı bir kaşık suda boğacaktı, (bir kimseye çok öfkelenmek)
- D) Patron değişince ağzımızın tadı kaçtı, (yemeğin tadını alamamak)

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim kullanılmamıştır?

- A) Telaştan iki ayağım bir pabuca girdi.
- B) Bu konuda bir şey söylemeyeceğim.
- C) Sağ ol kızım, yüreğime su serptin.
- D) Al bu senin olsun, tepe tepe kullan!

1. Bir eşya almadan kılı kırk yarar.
2. Her kafadan bir ses çıkınca toplantı bitti.
3. Her işte böyle ince eleyip sık dokur.
4. Her şeyi eline yüzüne bulaştırdı.

Yukarıdaki cümlelerden hangilerinde aynı anlama gelen deyimler kullanılmıştır?

- A) 1 – 2
- B) 2 - 3
- C) 1 - 3
- D) 2 - 4